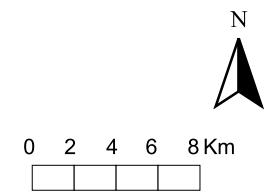

Leiebekken

Legende

- Waterlopen waarvan historische gegevens gekend zijn
- Leiebekken
- Bekkengrenzen

Bron digitale gegevens:
OC Gis Vlaanderen en AMINAL-Water

4.3.4. Het bekken van de Leie

Van het Leiebekken zijn slechts drie waterlopen gedocumenteerd: de Leie (en de zijarm ter hoogte van Astene), het Kanaal Roeselare naar de Leie en het kanaal Kortrijk-Bossuyt, die de Leie met de Schelde verbindt.

4.3.4.1. De Leie

Zoals eerder (in hoofdstuk 3) al gemeld is er een citaat over de vissen van de Leie in het werk van Perez (1999) die refereert naar een reglement van 7 december 1731 omtrent de visserij op de Leie en zijbekken (gebied Waasten en regio, net over de taalgrens), teneinde paal en perk te stellen aan overbevissing en stroperij. De magistraat van Waasten heeft het over het feit dat de vis als gevolg van de visserijdruk (en het gebruik van onwettige methodes) zeldzamer en duurder wordt. Hij vaardigt een besluit uit dat het gebruik van de vistuigen regelt, het stelt ook een gesloten tijd in voor 'les roches ou autres poissons blancs' (voorn en andere witvis) en dit vanaf 12 dagen tot voor begin mei tot 12 dagen erna.

Deze waterloop is reeds lang berucht omwille van de slechte waterkwaliteit. In vroegere tijden had deze waterloop te lijden onder de vlasroterij, maar deze vervuiling had een duidelijk seizoenaal karakter. De eerder aangehaalde passage over de Leie (1892) (P&P 1892d) licht dit toe (zie hoofdstuk 2).

In hetzelfde artikel schrijft men dat de oevers rijk zijn begroeid en dat er veel aquatische vegetatie is met boomwortels, riet en ondergedoken planten. Alle vissoorten zouden er vertegenwoordigd zijn, behalve sneed, barbeel en salmoniden (P&P 1892d).

In 1924 verschijnt een artikel in P&P 'La pêche en 1923-Flandre Oriental', waarin men stelt dat de Leie in twee delen uiteenvalt: stroomopwaarts de sluis te Astene, waar de Leie zo goed als niets oplevert voor de visserij, en het stuk stroomafwaarts Astene, waar de Leie over het algemeen goed bevolkt is met blankvoorn, spiegelkarper, baars, brasem, maar relatief weinig snoek (de sluis te Astene werd gebouwd om de vervuilde waters van de Leie af te leiden naar het Schipdonkkanaal en aldus de Schelde - reeds sterk vervuild door de Spiere - van nog grotere pollutie te vrijwaren). De waterkwaliteit van de Leie zou goed geweest zijn van Astene tot Gent, slecht van de bron tot in Astene (P&P 1924c). Even later stelt men dat de Leie, het afleidingskanaal van de Leie en het kanaal Ieper-IJzer oninteressant viswater zijn geworden wegens de vervuiling (P&P 1924d).

In Vlaanderen heeft de Leie het karakter van een benedenloop: klein verval en een grotere sedimentatie dan erosie, meanderend verloop en alluviale vlaktes. De huidige meanders zijn te situeren tussen Deinze en de Ringvaart, die de Leie verbindt met de Schelde, het kanaal Gent-Terneuzen en het kanaal Gent-Oostende. Stroomopwaarts Deinze heeft de Leie eerder het karakter van een kanaal (Nagels *et al.*, 1994).

De soortenrijkdom op de Leie tussen 1890 en 1930 is verrassend. Er werden in deze periode maar liefst 22 soorten op de Leie gesignaleerd.

Plaat XI: De Leie

Vele waterlopen zijn in de loop van vorige eeuw rechtgetrokken; meanders werden afgesneden en oevers werden gebetonneerd. Hierdoor werden onder andere vooral de vegetatieminnende vissoorten in hun voortbestaan bedreigd. Hier de Leie te Deinze.

Op een aantal plaatsen poogt men door middel van natuurtechnische milieubouw nieuwe mogelijkheden voor vegetatieminnende vissoorten te creëren door bijvoorbeeld de aanleg van plasbermen. Hier een plasberm op de Leie. Er wordt een vooroever aangelegd die bereikbaar is voor vissen en waar ook waterplanten een kans krijgen.

Bepaalde vissoorten vinden er het geschikte paaisubstraat om hun levenscyclus te voltooien.

Foto A : Luchtfoto van de Leie te Deinze (Administratie Waterinfrastructuur en Zeevezen, 12 oktober 2001).

Foto B : Een plasberm op de Leie (Administratie Waterinfrastructuur en Zeevezen).

Historische soortenlijst

22 soorten: alver, baars, bittervoorn, blankvoorn, bot, brasem, grote modderkruiper, karper, kleine modderkruiper, kwabaal, paling, pos, regenboogforel, rivierdonderpad, riviergrondel, snoek, snoekbaars, tiendoornige stekelbaars, winde, zeelt, zeeprik en zonnebaars.

Onder deze 22 soorten zijn er dus drie niet inheemse soorten. De zonnebaars werd in 1934 in grote aantallen gevangen tussen de Snepbrug en het koffiehuis 'den Anker' in Gent (Visschersblad 20/8/17). De regenboogforel werd in 1906 uitgezet in de Leie ter hoogte van Astene (P&P 1906a). De eerste melding van snoekbaars op de Leie vonden we in het werk van Rousseau en Steven, 1915. In 1932 meldde men de uitzetting van snoekbaars op de afgesloten Leiearm ter hoogte van Astene. Deze uitzetting dateerde van 1913 (P&P 1932f).

Zoals blijkt uit de soortenlijst zijn er slechts drie trekvissoorten gesignaleerd op de Leie, met name paling, bot en zeeprik. De referentie voor bot is afkomstig van Rousseau *et al.*, 1915, waarin melding wordt gemaakt van bot op de Leie tot in Gent. Het is niet echt duidelijk of bot over het gehele traject van de Leie voorkwam dan wel enkel ter hoogte van Gent. Ofwel trok bot de Leie op vanuit het IJzerbekken (via het kanaal Ieper-Leie), ofwel vanuit het Scheldebekken, wat waarschijnlijker lijkt gezien de afstand tot de zee.

De aanwezigheid van zeeprik op de Leie werd alleen door het Visschersblad (1934) gemeld:

'De zeeprik, ook bonte negenoog gebeten, wegens zijn groenachtige en zwartbruine vlekken op de zijden kan 1m lang worden en 3kg zwaar. Zwemt in April-Mei de Schelde op om kuit te schieten. Men heeft zeeprikken op de Demer en in de Leie aangetroffen.' (Visschersblad 21/6/5-7).

Er zijn geen referenties gevonden voor andere trekvissen op de Leie zelf. Het is echter merkwaardig dat voor het afleidingskanaal van de Leie (Schipdonkkanaal) elft en fint worden opgegeven tussen Deinze en Maldegem. Deze referentie is afkomstig van een artikel uit P&P van 1899 (1899b). Daarin geeft men een inventaris van de visstand op de openbare wateren, opgesteld door het toenmalige Waters en Bossen, wat de referentie toch geloofwaardigheid verschaft. Als dit het geval was dan moeten elft en fint mogelijk via de Schelde en de Leie het Schipdonkkanaal zijn opgezwoomen. Zoals hoger gesteld was de waterkwaliteit van de Leie vanaf de maand mei slecht. Wellicht ligt hier de verklaring waarom elft en fint, die in april-mei aan de trek beginnen, niet op de Leie zelf werden waargenomen. De migratiebarrières ter hoogte van Gent moeten zeer zeker de migratie van deze soorten hebben bemoeilijkt vanuit de Schelde, en men moet zich dus afvragen of de elft en fint, die enkel in het Schipdonkkanaal en niet in de Leie worden vermeld, niet eerder vanuit het Boudewijnkanaal (ter hoogte van Zeebrugge in verbinding met het Schipdonkkanaal) het Schipdonkkanaal opzwoomen, eerder dan vanuit de Schelde.

Het roofvisbestand op de Leie bestond uit baars, paling, kwabaal, snoek, snoekbaars en regenboogforel. Er zijn weinig gegevens bekend over de abundantie van deze soorten in de referentieperiode. Uit een artikel over de Leie uit 1892 weten we dat de snoek niet abundant was (P&P 1892d).

Volgens Schreiner (1960) was paling abundant op de Leie. De kwabaal is volgens de Selys-Longchamps (1842) abundant in o. a. het Leiebekken. Volgens een artikel over de kwabaal (P&P 1903a) zou hij niet zo abundant zijn in België. In antwoord op een vraag van een visser die 'een eigenaardige vis heeft gevangen op de Maas, die niemand kent' stelde Lestage (visserijbioloog van het toenmalig onderzoekscentrum in Overmeire-Donk) dat het om de kwabaal gaat, die in vele van onze waterlopen voorkomt, onder andere in de Leie. We kunnen dus aannemen dat de kwabaal zeker vertegenwoordigd was in het Leiebekken (P&P 1930b).

De karperachtigen waren blijkbaar goed vertegenwoordigd. Er zat veel witvis tussen de Snepbrug en 'les trois Lys' (P&P 1909h). De alver zou volgens Raveret-Wattel (1900) zeer abundant zijn op de Leie, en wordt aangegeven als abundant in P&P (1899b). Ook de bittervoorn moet abundant zijn geweest op in de omgeving van Gent (Maes, 1898; de Selys-Longchamps, 1887). Brasem en blankvoorn waren in 1924 goed vertegenwoordigd tussen Gent en Astene (P&P 31924c). Van de andere karperachtigen (rietvoorn, karper, winde en zeelt) zijn er geen abundantiegegevens voorhanden. Op basis van de vele referenties (Van Aelbroeck en Rentiers, 1913, Raveret-Wattel, 1900, Anoniem, 1894, P&P 1907e, 1911b) kunnen we er wel vanuit gaan dat de winde waarschijnlijk goed vertegenwoordigd was. Er dient opgemerkt te worden dat barbeel werd gesignaleerd voor het Schipdonkkanaal tussen Deinze en Maldegem in een beschrijving van de visstand op de openbare wateren (P&P 1899b).

Van de familie van de Cobitidae ontbreekt blijkbaar alleen het bermpje in de Leie (Leiebekken). De grote en de kleine modderkruiper werden wel op de Leie gesignaleerd. De Selys-Longchamps (1887) en Anoniem (1894) stellen dat de grote modderkruiper, afkomstig van de waterlopen in communicatie met onder andere de Leie, zeer lekker is. Dit wordt nogmaals aangehaald door Lestage in een artikel gewijd aan de grote modderkruiper in P&P (1932a). Of de grote modderkruiper ook effectief op de Leie werd aangetroffen is niet duidelijk. De kleine modderkruiper wordt slechts een keer opgegeven voor de Leie door de Selys-Longchamps (1887).

Volgens de Selys-Longchamps (1887) is de rivierdonderpad algemeen in de Leie. Wij vonden geen andere referenties van de rivierdonderpad in het Leiebekken. In hetzelfde werk wordt ook pos opgegeven voor de Leie. Eén exemplaar van de tiendoornige stekelbaars afkomstig van de Leie (zonder jaartal) werd teruggevonden in de collectie van het KBIN.

We kunnen besluiten dat in de referentieperiode het visbestand op de Leie divers tot zeer divers was. Opvallende aanwezigen zijn de kwabaal, de rivierdonderpad, de zeeprik en de modderkruipers. Het is zeer waarschijnlijk dat de visstand stroomopwaarts de sluis te Astene minder divers en abundant was dan deze stroomafwaarts de sluis, omdat zowel de waterkwaliteit als de structuurkenmerken stroomafwaarts Astene beter waren (cf hoger).

De recente afvissingsgegevens voor de Leie (Van Thuyne *et al.*, 1997) geven een volledig visloze Leie op, behalve ter hoogte van Deinze aan de oude Leiearm, waar brasem, blankvoorn, gibel, kolblei, paling, snoekbaars en vetje werden aangetroffen en te Menen waar een drietal soorten aanwezig waren.

Een recentere visbestandopname in het kader van pollutonderzoek in paling gaf een iets beter resultaat: over het ganse traject van de Leie werd vis gevangen (Goemans, persoonlijke mededeling). Het ging om de volgende soorten: baars, blankvoorn, blauwband, gibel, karper, kolblei, paling, rietvoorn, riviergrondel, snoekbaars, tiendoornige stekelbaars en zeelt. Toch moet dit worden genuanceerd aangezien de vis in zeer kleine aantallen aanwezig was (soms ging het over één exemplaar) en altijd ter hoogte van een monding van een kleinere waterloop (Goemans, persoonlijke mededeling). Anderzijds moet toch worden opgemerkt dat zo goed als alle zijlopen dood zijn. Aangezien we hier niet over een stabiel visbestand kunnen spreken is vergelijking van recente gegevens met historische gegevens niet aan de orde.

4.3.4.2 Oude Leiearm te Astene

De gegevens over deze zijarm zijn alle afkomstig van het tijdschrift P&P.

Deze zijarm van de Leie werd afgesneden ten behoeve van de scheepvaart en om een betere waterafvoer te verzekeren bij hoog water. Stroomopwaarts was deze zijarm van de Leie gescheiden door een stuw die toch nog het vuile water van de Leie met mondjesmaat liet doorsijpelen. Stroomafwaarts (7 km verder) kon de zijarm vrij communiceren met de Leie. De zijarm ontving een kleine waterloop die een lokstroompje in de zijarm deed ontstaan, waardoor de vis, afkomstig van de Schelde en het kanaal Gent-Terneuzen werd aangetrokken. Er waren dieptes aanwezig van drie tot vier meter, zelfs aan de oevers. Er was een abundante oevervegetatie evenals submerse vegetatie. Zeer veel grote snoek was aanwezig in deze zijarm die zich voedde met de talrijke karperachtigen, onder andere blankvoorn en zeelt. In het midden van de waterloop resideerden 'des carpes monstrueuses'. Paling en baars waren extreem abundant en groot (P&P 1892d). In 1919 werd de 'cricque d'Astene' aangehaald: zij zou uitpuilen van de vis (P&P 1919g).

De forelbaars, een niet-inheemse soort, werd uitgezet rond 1914, de snoekbaars rond 1930 (P&P 1914c; 1930a).

Voor 8 soorten zijn referenties gevonden, echter het lijkt voor de hand te liggen, gezien de vrije communicatie met de Leie stroomafwaarts Astene, dat alle soorten van de Leie in de zijarm voorkwamen.

Historische soortenlijst

8 soorten: paling, baars, forelbaars, zeelt, blankvoorn, snoekbaars, karper en snoek.

Op het ogenblik van de studie waren geen recente gegevens beschikbaar voor deze waterloop, zodat we ook hier niet kunnen vergelijken.

4.3.4.3. Kanaal Kortrijk-Bossuyt

Dit kanaal is 15.4 km lang, 15 m breed en verbindt de Leie met de Schelde. Het water zou door de Schelde worden vervuild (P&P 1925c). De soortenlijst, gecompileerd uit artikels van P&P is identiek als deze opgegeven door Albert Wauters (1952) in een hobbyboek voor de visser, met uitzondering van alver, een soort die in 1900 nog voorkwam.

Historische soortenlijst

9 soorten: alver, baars, blankvoorn, brasem, karper, paling, rietvoorn, snoek en zeelt.

In 1925 geeft men in een artikel een aanduiding van de abundantie van de soorten in het kanaal. Omrekening naar aantal kg per ha geeft de volgende resultaten: baars: 13; blankvoorn: 95; brasem: 100; karper: 0.9; paling: 2.6; snoek: 2.6; zeelt: 8.6. Dit betekent een totaal van 222 kg/ha. Men schatte de vangst op 10 tot 25 procent van dit totaal (P&P 1925c). Er dient opgemerkt te worden dat deze gegevens wellicht een schatting zijn op basis van hengselvangstregistraties. Merk op dat hier alleen sportvissoorten worden vermeld.

De soortenlijst uit 1997 (Van Thuyne *et al.*, 1997) geeft: baars, blankvoorn, brasem, driedoornige stekelbaars, gibel, karper, paling, pos, rietvoorn, snoek, snoekbaars, winde en zeelt.

Waarschijnlijk kwamen in de referentieperiode ook pos en driedoornige stekelbaars voor, maar daar zijn geen referenties voor gevonden. De winde en de gibel zouden dus recenter zijn opgedoken, terwijl de alver verdwenen is.

Dit kanaal vertoont geen duidelijke verschuivingen in het visbestand bij vergelijking met recente gegevens.

4.3.4.4. Kanaal Roeselare-Leie

De historische gegevens voor dit kanaal zijn afkomstig van P&P en Wauters (1952). De vroegste gegevens dateren van 1911, de laatste van 1952.

Historische soortenlijst

8 soorten: baars, blankvoorn, brasem, karper, paling, rietvoorn, snoek en zeelt.

In een artikel van de Belgische Visser (1951) geeft men naar schatting 500 kg/ha vis op voor dit kanaal, tussen Izegem en Roeselare.

Uit de recente gegevens (Van Thuyne *et al.*, 1998) blijkt dat al deze soorten nog voorkomen, met uitzondering van snoek. Deze toppredator is blijkbaar vervangen door de snoekbaars. Recent opgedoken soorten zijn bittervoorn, driedoornige stekelbaars, gibel, kolblei, pos, tiendoornige stekelbaars, winde en zonnebaars. Voor deze soorten zijn geen historische gegevens voorhanden. Waarschijnlijk kwamen de stekelbaarzen reeds voor tijdens de referentieperiode, zodat we zes 'nieuwe soorten' hebben voor het kanaal. Op basis van deze gegevens moeten we besluiten dat de diversiteit vandaag hoger ligt dan rond de eeuwwisseling. Deze conclusie dient echter sterk gerelativeerd te worden, daar de beschikbare historische gegevens zich beperkten tot sportvissoorten en daardoor wellicht geen volledig beeld geven van de toenmalige vistand.